ASUPRA BROŞUREĬ

GERMANIA, ROMÂNIA

ŞI

PRINCIPELE

CAROL DE HOHENZOLLERN

[de Titu Maiorescu]

IAŞĬ
EDITURA AUTORULUĬ
1875

Vezi: Discursuri parlamentare Vol. II. București 189
p. 11 Nota

[Titu Maiorescu]

ASUPRA BROȘUREĬ

GERMANIA, ROMÂNIA

ȘI

PRINCIPELE

CAROL DE HOHENZOLLERN

Romănul din 8 şi 9 Octomvrie a. c. publică traducerea unuĭ articul apărut în jurnalul german „*Politik*“ din Praga şi scos apoĭ ca broşură sub titlul „Germania, România şi Principele Carol de Hohenzollern,“ semnat Erdmann de Hahn.

Resumăm maĭ ântêi, cu propriele cuvinte ale D-luĭ de Hahn, obiectul şi tendinţa publicaţiuniĭ sale.

„Când principele Carol de Hohenzollern se urcă pe tronul „Românieĭ, orĭ-cine era convins că de aci înainte va prinde „rădăcinĭ în ţară cultura germană, sinceritatea germană şi sim„ţul german pentru datoria, sciinţa şi arta germană.

„De la urcarea principeluĭ Carol pe tronul Românieĭ sunt „acum ḑece anĭ trecuţĭ. Cum staŭ acum acele speranţe? Cum „s'a probat influinţa germană? Maĭ este Germania tot atât de „bine primita ca acum 29 de anĭ?

„Orĭ-cine va observa cu inteliginţă cele ce se petrec în „România, trebue să mărturiséscă că din acele speranţe nicĭ mă„car una nu s'a împlinit, şi că influinţa germană asupra popo„ruluĭ român s'a nimicit cu desăvêrşire.

„De unde vine acéstă schimbare?

„De s'ar imputa Românilor cât de multe pe drept saŭ „nedrept, trebue să li se recunóscă că nu eĭ singurĭ sunt vino„vaţĭ de trista lor situaţiune, ci că maĭ mult sunt responsabile „relele apucăturĭ ale principeluĭ Carol în prima linie.“

Acéstă acusare D-nul de Hahn o întemeiază pe două argumente:

*

1) Reaoa administrare în general, îndeosebî însă reaoa administrare a finanțelor de la 1871 încóce. Căcî:

„Numaî comparând cifrele nouelor contribuțiunî încasate „în ceî din urmă 5 anî și nouele împrumuturî cu cererile în „plus pentru chiăltuelile necesariî statuluî, îșî póte face cine-va „o ideiă de risipa banilor publicî.... În aceștî anî din urmă „s'aŭ încasat de administrația financelor francî 138,253,396 „seaŭ anuale 27,650,679, afară de veniturile regulate de maî „'nainte.

„Chiăltuelile necesariî în plus aŭ fost cerute de garanția „dobênḑilor pentru nouele liniî în suma de 57,000 francî, ér „restul de 82 milióne francî în aceștî anî a sburat în aer."

2) A doua imputare este menținerea Ministeriuluî Lascar Catargi de la 1871 până acum. Căcî, cităm érășî testual:

„Principele Carol totusî ar putea găsi în România bărbațî, „a căror onestitate și spirit de dreptate este atât de înalt, ca „în orî și care altă țéră; veḑî bine însă că aceștî ómenî nu „se vor lăsa bucuros a se întrebuința la intrige și cabale, ci „ar solicita oconomiî și dreptate și vorŭ arunca afără încelă„toriele grandióse...

„Și acea grea situațiune a finanțelor statuluî nu 'î este „necunoscută principeluî Carol. Deja în anul 1870, ministrul „de finance de pe atuncî, printr'un raport oficial, a cerut d'a „nu se maî face datoriî; a arĕtat România ca pe cel maî da„tor stat din Europa și a susținut pe basa celor maî clare da„te statistice că contribuțiunile directe și indirecte nu se vor „maî putea urca fără a periclita buna stare a poporuluî.

„Cine a ascultat însă acéstă însciințare de tóte ḑilele, ca„re cerea economiă în chiăltuelile statuluî și crutarea credituluî „statuluî ș'a contribuabililor?

„Principele Carol e încongiurat d'uă înrudire între ómeniî „ceî maî necinstițî și maî pătațî. El a căḑut în mânele uneî „camarile, care esploatéză statul fără rușine."

Acesta este în resumat cuprinsul broşureĭ D-luĭ Erdmann de Hahn.

Noĭ din contră vom arăta în rêndurile următóre, că puntul D-sale de plecare este greşit şi că espunerea D-sale financiară dovedeşte saŭ necunoştinţă de causă, saŭ o ascundere intenţionată a adevĕruluĭ.

Şi maĭ ântêi puntul de plecare al D-luĭ Hahn este greşit.

„Când principele Carol de Hohenzollern se urcă pe tronul „Românieĭ, orĭ-cine era convis că de aci înainte va prinde ră„dĕcinĭ în ţară, cultura germană, sinceritatea germană, şi sim„ţul german pentru datoria, ştiinţa şi arta germană."

Acésta nu este şi nu póte fi adevĕrat. Nicĭ un popor nu renunţă de bună voiă la propria sa desvoltare naţională. Dacă prin acele cuvinte vrea să se dică în genere, că un popor doresce, ca principele sĕŭ să aibă simţimêntul de datorie, sinceritate, etc. atuncĭ lucrul e de la sine înţeles, şi e numaĭ o platitudine literară de a'l maĭ menţiona ca ceva deosebit. Onest şi sincer avea să fie principele străin în orĭ ce cas, şi dacă era comitele de Flandra, primul ales al naţiuneĭ, saŭ dacă ar fi fost un prinţ engles orĭ frances. Cácĭ onestitatea, sinceritatea şi ştiinţa nu sunt privilegiul ecsclusiv al Germanilor. Insă cât pentru cultura şi arta special germană, întru cât este germană în deosebire de alte naţiunĭ, pe aceste nu a putut trece nicĭ unuĭ Român cu mintea sănĕtoasă prin cap de a le introduce în România. Nicĭ un popor, dacă voieşte a maĭ trăi ca popor independent, nu póte abdica la cultura şi la arta sa proprie naţională. Dacă sensul chiămăriĭ principeluĭ Carol din ilustra familie Germană Hohenzollern ar fi fost pentru noĭ Româniĭ de a introduce la noĭ arta, ştiinţa şi cultura germană, atuncĭ am fi dat în mâna nouluĭ Principe puterea despotică de a întocmi ţara nóstră cu depărtarea elementelor naţionale, i-am fi dat putinţa de a introduce o întinsă colonizare germană. Departe însă de a fi voit Româniĭ acésta, eĭ aŭ cerut, ca cel d'intâi act al Principeluĭ Carol în dioa sosireĭ sale în capitală, jurămêntul sa-

cramental pe o constituțiune, care garantând ca una din cele maĭ liberale, libertatea preseĭ, a învĕțământuluĭ și a întrunirilor, deschidea calea la putere tuturor elementelor naționale și cuprindea în primele sale articole oprirea orĭ căruĭ fel de colonizărĭ.

Și fiind-că se discută din noŭ împrejurările, sub care s'a făcut alegerea unuĭ Principe străin pe tronul Românieĭ, e bine să nu falsificăm perspectiva trecutuluĭ prin trebuințele causeĭ uneĭ partidĭ politice de stranie coloratură, ci să ne reînfățișăm lucrurile așa cum aŭ fost atunci. Un mijloc sigur pentru acésta este reproducerea textuală a cuvintelor prin care se arătaŭ aspirările Românilor în acel timp. Cităm dar din jurnalul *Românul* de la 13 Aprilie 1866, dinaintea veniriĭ Principeluĭ Carol, următorul pasagiŭ dintr'un discurs public, care formula programul clubuluĭ național unionist din Iașĭ și care prin reproducerea sa în *Românnl* arăta că este conform și cu ideile de pe atuncĭ ale acesteĭ foĭ.

„Principele străin din orĭ-ce familie suverană a Europeĭ „scie, că un Stat nu póte trăi de cât prin cea maĭ largă „desvoltare a elementelor indigene, atât a industrieĭ naționa„le, cât și a literatureĭ, a artelor și a sciințeĭ naționale. Pen„tru el comerciul, instrucțiunea poporuluĭ, limba și istoria ro„mână vor fi condițiunĭ de viață, cărora le va da cel maĭ „puternic impuls din primul an al domnieĭ sale. — Știm bine, „că și toțĭ Prințiĭ noștri indigenĭ aŭ aceleașĭ cuvinte în gură, „toțĭ strigă sciință și arte; și cine ar avea fruntea să ḑică pe „față: nu voesc cultura poporuluĭ! însă la aĭ nostri aceste sunt „declamărĭ fără simțimênt, fără profundă convingere despre va„lórea factorilor intelectualĭ într'un popor.

„Tocmaĭ aci este diferența cea mare: Ideile practice de „viața statuluĭ nu se pot dobândi de ocasiune și din cărțĭ; ele „trebue să fie ast-fel de înrădăcinate din prima copilăriă prin „ḑilnica esperiență, în cât să fi intrat în sucul și în sângele „omuluĭ și acesta nicĭ să-șĭ pótă măcar închipui o viață fără „perpetua lor înfăptuire."

Aşa dar de cultura germană, de arta germană nu era vorba la chemarea Principeluĭ Carol pe tronul Românieĭ, şi tótă conclusiunea ce D-nul de Hahn o trage din acest argument în contra principeluĭ este o sofismă. Dacă imperiul German este saŭ nu este maĭ bine vĕḑut în România după venirea Principeluĭ Carol, e o chestie cu totul secundară. Interesul statuluĭ român e de a trăi în pace cu tóte puterile garante, păstrându'şĭ intacte drepturile sale de stat. O intimitate specială între guvernele deosebitelor state se póte întêmpla când într'o parte când într'alta, după cum se schimbă constelaţiunea politică a momentuluĭ. In tóte aceste însă este evident, că Principele Românieĭ va căuta ecsclusiv interesele statuluĭ sĕŭ Român, şi în acéstă căutare se va întêmpla ca une-orĭ să se apropie saŭ să se depărteze de Germania saŭ de Franţa, de Austria saŭ de Russia; totul este, ca interesul statuluĭ să fie garantat. A face dar Principeluĭ Carol imputărĭ, că sub a sa Domnie s'aŭ perdut simpatiele Românilor pentru Prussia, este o accentuare nepotrivită a unuĭ moment de maĭ puţină însemnătate, faţă cu care nicĭ nu ne maĭ dăm ostenéla de a constata, dacă acea afirmare este esactă saŭ nu.

Alta era situaţiunea ţĕriĭ la suirea Principeluĭ Carol pe tron, şi altele eraŭ asceptările Românilor atuncĭ. Este póte oportun să ni le reamintim şi să le apreţiăm cu dreptate. De la Divanul ad-hoc încóce dorinţa tuturor bărbaţilor noştri luminaţĭ era formulată în treĭ punturĭ:

Ântăĭ: Unirea,
Al doilea: Autonomia internă cu sistem constituţional,
Al treilea: Principe străin dintr'o casă suverană a Europeĭ.

Primele două dorinţe s'aŭ realizat sub domnia luĭ Alexandru Ioan Cuza.

Principele străin dintr'o casă suverană a Europeĭ însă s'a întrodus în România cu Carol de Hohenzollern la 1866.

Care a fost motivul propriŭ al acesteĭ cererĭ a Divanuluĭ

ad-hoc şi apoĭ a resturnăriĭ Principeluĭ Cusa şi a alegeriĭ Principeluĭ Carol?

Motivul propriŭ a fost instinctul de conservare al Statuluĭ Român. Trista icónă a perpetuelor schimbărĭ de domnie şi a demoralizăriĭ generalĭ ce o produceaŭ în ţară, trebuia să fie odată ştearsă din mintea Românilor, dacă eĭ voiaŭ să aibă un viitor asigurat. Ear dinastia însăşĭ trebuia să fie dintr'o casă suverană a Europeĭ pentru a inspira prin prestigiul eĭ destul respect, încât România să nu maĭ serve puterilor celor marĭ ale Conţinentuluĭ drept simplu obiect de compensaţie pentru tóte combinările lor teritoriale, ca un pământ fără suflete, care s'ar fi putut nimici în independenţa sa şi alipi cu o egală uşurinţă când de un stat când de altul.

Acéstă cerinţă capitală a Românieĭ, singura ce se putea adresa unuĭ Principe străin în deosebire de un Principe indigen, a împlinit-o óre Carol I de Hohenzollern?

Fără îndoială, da!

Intrigele competitorilor la Domnie aŭ încetat, adecă aŭ încetat de a fi încercărĭ seriόse, pentru a trece în rangul unor curiosităţĭ individuale, dacă nu inocente, dar în orĭ-ce cas inofensive. Ear cât pentru aruncarea Românieĭ drept bucată brută de compensaţie în teritoriul unuĭ stat străin, de acéstă înjosire nu a maĭ fost vorba din momentul suireĭ Principeluĭ Carol pe tronul Românieĭ. Şi cât de însemnat este acest câştig al Românieĭ pentru tótă existenţa eĭ politică, s'a ştiut tot-deauna de ómeniĭ politicĭ, se ştie astă-ḑĭ îndeosebi din revelarea tuturor împrejurărilor aşa de complicate ale anuluĭ 1866. Ne mirăm numaĭ, de ce d. Erdmann de Hahn o ignoră. Căcĭ a trecut deja în domeniul istorieĭ cunoscuta depeşe a d-luĭ Nigra, ambasadorul Italieĭ pe lângă Napoleon III, către ministrul seŭ La Marmora din 1 Martie 1866. In acéstă depeşe Nigra arată preschimbarea de ideĭ între Guvernul italian şi cel franςes relativă la anexarea Românieĭ către Austria în compensare pentru Veneţia, care atuncĭ era ăncă austriacă şi forma un punt cardinal

în politica Napoleoniană. Se expun acolo avantagele ce acéstă soluţiune ar fi avut pentru Francia şi pentru Englitera, care amêndouĕ ar fi vĕḑut ast-fel îndeplinite scopurile resbelelor din Crimea şi din Italia. Se arată şi impresia produsă asupra împeratuluĭ Napoleon III prin acéstă ideе. Din norocire în Maĭ 1866, înaintea resbeluluĭ între Prusia, Italia şi Austria, portiţa, prin care intraŭ şi eşeaŭ asemenea combinaţiĭ, a fost pentru tot-deauna închisă. De ţara, pe al căreĭ tron şedea Principele Carol de Hohenzollern, nu se maĭ putea dispune prin simple combinaţiĭ diplomatice.

Eacă serviciul eminent, salvator ce l-a adus Românieĭ politica Germană a familieĭ Hohenzollern în momentul cel maĭ grav pentru chiar existenţa eĭ. Acest serviciŭ a remas de atuncĭ căştigat Românieĭ şi este permanent pentru existenţa eĭ ca stat în fie-care ḑi, este permanent şi maĭ ales de primă însĕmnătate astă-ḑĭ, când crisa orientală a isbucnit din noŭ şi pare a fi împinsă spre o soluţiune definitivă. Faţă cu acest fapt de vitală importanţă, întâmplătórele înţelegerĭ saŭ neînţelegerĭ între guvernul prusian şi guvernul român pentru cutare saŭ cutare întreprinderĭ industriale, cutare saŭ cutare fapt isolat devine o chestie secundară şi ne pare cam uşor din partea d-luĭ de Hahn de a se speria atât de mult de gradul termometruluĭ simpatielor prusiene în România.

Stabilind acest punt, să vedem cum stă cu ceailaltă acuzare a broşureĭ în contra administraţieĭ financiare şi în contra mĕnţineriĭ ministeruluĭ L. Catargi. O dată sistemul constituţional introdus în România pe o basă de liberalism fórte largă, datoria Principeluĭ Carol era de a lăsa liberă mişcarea partidelor şi de a da tutulor grupărilor constituţionale ocasia de a ajunge la putere. Rolul luĭ constituţional era de o camdată numaĭ de a nu împedica nicĭ una din ideile cele bune ce partida guvernamentală, fie de orĭ ce colóre politică ar fi fost, i le presenta sub forma de legĭ saŭ regulamente. Căcĭ acésta este de la sine învederat, că o ţară nu se póte guverna constituţional decât în limitele proprielor

sale puterĭ de cultură, şi dacă România în decurs de 10 anĭ a făcut atâta progres cât a făcut şi nu a făcut maĭ mult nicĭ maĭ puţin, acésta dovedeşte gradul de desvoltare propriŭ al poporuluĭ nostru. Acesta însă nu se póte nicĭ odată schimba printr'un Prinţ constituţional, şi este ăncă o controversă, dacă se póte schimba printr'un Prinţ despotic. Nimeni însă nu a susţinut şi nu póte susţine, că Principele Carol a împedicat pe vre unul din numerósele sale ministerie de a realisa legile bune ce le ar fi propus saŭ că a împiedicat pe vre o partidă de a ajunge la putere. Toţĭ bărbaţiĭ de stat aĭ Românieĭ, atât ceĭ însemnaţĭ, cât şi uniĭ fórte puţin însemnaţĭ, aŭ avut ocasia liber deschisă de a guverna ţara lor. Cum aŭ guvernat-o, acésta priveşte responsabilitatea lor ministerială, şi anume responsabilitatea, nu ca o frasă constituţională, ci responsabilitatea proprie şi întrégă în tótă puterea cuvêntuluĭ. Căcĭ Principele era ăncă străin, eĭ însă eraŭ fiĭ Ţeriĭ şi trebuiaŭ să cunóscă păsurile eĭ.

După un şir de multe şi prea multe schimbărĭ de guverne, care aŭ fost adese motivate de funeste ambiţiĭ personale şi care în decurs de cincĭ anĭ aŭ împedicat România de a avea fie măcar elementele uneĭ administraţiĭ regulate, a ajuns ministeriul L. Catargi la putere în momente grele pentru statul român. Fără a se aluneca spre ideea de schimbarea constituţiuniĭ, care se agita pe atuncĭ, păstrând şi observând în întregimea luĭ pactul fundamental al statuluĭ, prin alegerĭ făcute ca şi în trecut, ministeriul L. Catargi s'a aflat în faţa uneĭ Camere şi a unuĭ Senat, expresiunĭ constituţionale ale ţĕreĭ, care i aŭ arătat încredere şi i aŭ permis a sta la putere tot timpul de la 71 până acum.

D. Erdmann de Hahn laudă alţĭ omenĭ oneşti, care ar fi în ţară, şi citează pe unul îndeosebi, pe ministrul de finanţe de la 71, care era d. Dimitrie Sturdza, sub ministerul Ioan Ghica. La acésta respundem, că domnul D. Sturdza nu are de cât a dobĕndi majoritatea uneĭ Camere, precum o avusese la finele anuluĭ 1870, pentru a ajunge din noŭ la guvern. Frumoasele

ideĭ ale d-sale despre economiĭ şi ecuilibru de budget ne pare reŭ că nu le a realizat atuncĭ, când era la guvern. Dar timpul nu este încă pierdut, şi noĭ am fi fericiţĭ, când l-am vedea vre odată manifestându-se cu bunele D-sale concepţiunĭ într'o realitate maĭ eficace, decât un simplu raport pe hârtie saŭ un articol şi maĭ simplu în „*Prager Politik.*"

De altmintrelea, dacă este vre un resultat bun de constatat prin stabilitatea guvernuluĭ actual, este tocmaĭ o ordine financiară, de care nu se bucurase statul în tot timpul de maĭ nainte, şi meritul d-luĭ Mavrogheni, care a administrat finanţele până la 1875, nu va putea fi tăgăduit de nicĭ un om nepărtinitor. Cifrele date în broşura d-luĭ de Hahn sunt neexacte prin lipsa unor indicărĭ esenţiale şi prin o falşă grupare. Să restabilim lucrul în exactitatea luĭ.

In ceea ce priveşte datoria publică, după însuşĭ Domnul de Hahn, de la 1861 până la 1866 s'a contractat suma de 77,502,344 Leĭ (23 milióne drumul de fer Bucurescĭ-Giurgiu şi podurile de fer şi 54 milióne împrumutul Stern şi Oppenheim). De la 1867 până la 1871 s'a contractat 377,880,000 (51,650,000 calea ferată Itzcanĭ-Iaşĭ-Roman. — 248,130,000 calea ferată Roman-Verciorova şi 78,000,000 Imprumutul Domenial). De la 1871 până la 1875 s'a contractat 58,370,215 (3,770,215 calea ferată Iasĭ-Unghenĭ. — 10,000,000 Casseĭ de Depunerĭ pentru resolvarea incidentuluĭ cu acţionari căi ferate Roman-Verciorova şi 44,600,000 leĭ Imprumutul în rentă).

Lăsând datoriile provenite din căile ferate ne remâne împrumuturĭ făcute pentru acoperirea deficitelor budgetare pentru primul period de cincĭ anĭ (1861—1866) 54 milióne leĭ. Pentru al doilea period de cincĭ anĭ (1866—1871) 78 milióne leĭ şi pentru al treilea period de cincĭ anĭ (1871-1875) 44 milióne 600 miĭ leĭ.

In ceea ce priveşte sarcinele anuale resultate din aceste treĭ perióde pentru căile ferate şi împrumuturĭ sunt:

Din periodul 1861-1866.

Calea ferată Bucurescĭ-Giurgiu. .	2,010,000	
Podurile de fer.	1,443,274	
Imprumutul Stern.	2,111,983	
Imprumutul Oppenheim.	3,163,778	8,729,035

Din periodul 1866-1871.

Calea ferată Itzcanĭ-Iaşĭ-Roman.	3,881,250	
Calea ferată Roman-Verciorova.	18,609,750	
Imprumutul Domenial.	8,000,000	30,491,000

Din periodul 1871-1875.

Calea ferata Iaşĭ-Ungheni. . . .	452,425	
Pentru resolvarea incidentuluĭ construcţiunniĭ căi ferate Roman-Verciorova (suma împrumutată de la Cassa de Depunerĭ) procente.	700,000	
Imprumutul de 44,600,000 în rentă.	2,230,000	3,382,425

Aşa dar periódele 1861-1871 a lăsat fără noĭ resurse sarcinĭ de 39,120,035.

Nouele imposite create pentru acoperirea acestor sarcine, după produsul lor real pe 1874, sunt:

2 la $^0/_0$ adaos la impositul fonciar	2,019,336
Monopolul Tutunuluĭ.	8,010,000
Timbru şi înregistrare.	4,461,647
Licenţele asupra drept. de a vinde bĕut. spirt.	7,372,656
Adaos la taxa fabricaţiuniĭ spirtóselor. . . .	402,000
Escedent de veniturĭ de la căile ferate concedate.	4,121,806
Total. . .	26,387,445

Fără a maĭ constata că prin aceste nouĭ imposite s'a desfiinţat altele, precum taxele judecătorescĭ, taxele asupra tutunuluĭ

şi altele, din cifrele ce preced resultă că în periodul 1871-1875 s'a creat nouĭ imposite în sumă de 26,387,445 pentru sarcinĭ moştenite din periódele anterióre în sumă de 39,120,025.

Sarcinele moştenite fiind cu 12,732,590 Leĭ pe fie care an maĭ marĭ de cât resursele create, admiţênd că s'ar fi menţinut vechile cheltuelĭ în vechile resurse şi că s'ar fi continuat cu acela-şĭ sistem de administrare, ar fi trebuit să resulte pentru periodul 1871—1875 o datorie nouă de 63,662,950 Leĭ efectiv, adică de 5 orĭ 12,732,590 fără a compta procente.— Din norocire însă pentru ţéră, administrarea avereĭ publice n'a fost tot aceiaşĭ.

Prin ordinea ce din ḑi în ḑi s'a întrodus în comptabilitatea publică şi în administrarea tutulor serviciilor care produc un venit Statuluĭ, prin un control maĭ minuţios şi maĭ sever, prin o supra-veghere maĭ activă şi maĭ circumspectă cu maĭ puţin lux şi cu maĭ multă prudenţă peste tot şi în tóte în loc de o datorie de 63,663,950 Leĭ efectif din periodul 1871—1875 n'a resultat de cât o datorie de 29,000,000 Leĭ efectif din 44,600,000 Leĭ nominal valórea titlurilor de rentă emise în acest an.

O datorie de 29 milióne în loc de 63 milióne acesta este unul din resultatele adevĕrate al administraţiuniĭ ţĕriĭ în periodul din urmă 1871—1875.

In ceea ce priveşte însă speriarea D-luĭ de Hahn de cifrele cele crescênde ale Budgetuluĭ cheltuelelor de la 1866 încoace, acésta, dacă nu va fi simulată, ne pare a dovedi prea puţină reflecţie politică. Intrebarea hotărîtóre pentru cheltuelele unuĭ stat nu este sporirea lor, ci este întrebuinţarea lor.

Tótă lumea vorbea de necesitatea desvoltăriĭ economice a Românieĭ. Putea acésta să se facă fără o modificare simţită în Budgetul Statuluĭ?

Dacă însă examinăm cheltuelele de la 1866 încóce, vedem după lista anuităţilor alcătuită maĭ sus, că din 33,873,425 aprópe 24 milióne sunt anuităţĭ pentru cheltuelĭ dea dreptul

productive, pentru drumurĭ de fer. Şi din cele 10 milióne şi 230 miĭ de cheltuelĭ care maĭ remăn, o mare parte (pusă în împrumutul domenial) a fost pentru stingerea datorieĭ flotante remase de la 1866. Cea-laltă însă respunde la îmbunătăţirile făcute de atuncĭ încoace în administrarea intereselor publice, îndeosebi în armată.

Dar o asemenea expunere de cifre are în tóte desbaterile şi controversele politice desavantagiul cel mare, că nu este cetită cu luare aminte şi nu este bine înţeleasă decăt de ómeniĭ specialĭ. Publicul cel mare al cetitorilor de jurnale şi broşurĭ este uşor de indus în eróre cu grupărĭ de cifre meşteşugite. Să relevăm dar alte fapte de o evidenţă óre-cum populară, care se pot constata de toţĭ şi care pun în deplină lumină progresul administrăriĭ finanţelor române.

Numaĭ ingratitudinea vieţiĭ politice în genere póte explica, cum de nu s'a relevat maĭ de de mult următorul merit al ministeriuluĭ Catargi, în deosebi al ministruluĭ de finanţe Mavrogheni: Pentru prima óră sub acest ministeriŭ onórea iscălitureĭ guvernuluĭ în materie finanţiară a fost tot-deauna respectată, mandatul a devenit un adevĕrat ordin de plată, care se realizează, ear nu o aranjare pe alt timp într'un chaos finanţiar lipsit de siguranţă. Ce însemnéză acésta, şi cum deabia sub ministeriul Catargi s'a îndeplinit una din aşteptările de căpĕtenie ale ţĕreĭ, nu putem maĭ bine dovedi, decăt earăşĭ prin citarea unuĭ pasagiŭ din acel numĕr al *Românuluĭ* de la 13 Aprilie 1866, dinaintea veniriĭ Principeluĭ Carol.

„Principele străin ne va aduce credit şi va pune ordine „în finanţe. Supt credit şi ordine nu este de înţeles vre o sis- „temă nouă de economie politică; ci deocamdată cea maĭ vul- „gară regulă în gospodăria Statuluĭ: adică respectarea manda- „tuluĭ, plătirea luĭ legală în 24 ore de la presintare, retribu- „irea esactă la ḑi întăi a luneĭ a tutor funcţionarilor, a tutor „pensiunelor, solvirea regulată a banilor de întreţinere.

„In orĭ ce stat apusean, fie cel maĭ sdruncinat în finan-

„țele sale, se plătesc cu cea maĭ mare strictețǎ tóte serviciile „fără excepțiune. Austria este un stat model în privința rele-„lor finanțe; cu tóte acestea: unde a trecut vre-o ḑi ăntăĭ a „luneĭ chiar în acest Stat, fără ca toțĭ funcționariĭ și tóte ser-„viciile să fi fost plătite regulat pe lună înainte? In Austria, „în Francia, în Prusia, în Italia, în Englitera, pretutindenea „onoarea mandatuluĭ emanat de la guvern a fost și a remas in-„tactă și cea maĭ mare siguranță posibilă. Dacă în aceste state „sunt discuțiunĭ budgetare, acelea nu se refer la menționatele „condițiunĭ elementare, fără carĭ nicĭ nu póte esista un Stat; „ele se refer la cestiunĭ de înaltă politică, la cestiunĭ de sis-„teme defensive și ofensive, a producțiunilor artistice și sciin-„țifice, etc. De tóte aceste nu este încă vorba la noĭ: nouĕ ne „trebue pănea de tóte ḑilele; nouĕ ne trebue să vedem odată „ḑiua mult asceptată în care funcționariĭ, pensionariĭ și pen-„sionarele sermane să nu maĭ aibă trebuința a se umili pe la „casierie, priimind baniĭ lor d'abia după treĭ, patru, și chiar „ḑece lunĭ, și, și atuncĭ ca din grația casieruluĭ, pare că i-ar „fi dat din averea luĭ privată... Pe când cel maĭ de rĕnd evreŭ „dacă nu'șĭ plătesce polița la termin, dacă nu'șĭ *onoréză iscă-„litura* cum se ḑice cu drept cuvênt, este scos cu rușine din „numĕrul neguțătorilor de omenie, Prințul indigen ne-a învĕțat „a vede semnătura guvernuluĭ seŭ degradată, plata mandatuluĭ „seŭ refusată la propriele sale casieriĭ, onórea Statuluĭ seŭ tĕrêtă „maĭ jos de cât onórea celuĭ maĭ de rênd neguțător jidan: bancruta „cea maĭ completă, mărită numaĭ prin insolența de a o ignora."

Astă-ḑĭ lucrurile s'aŭ schimbat: cea d'intăĭ ordine în finanțe este introdusă. Ea este meritul incontestabil al ministeriuluĭ Catargi. Și să ne fie permis a întreba, pentru ce lăudatul ministeriŭ al D-luĭ de Hahn nu a introdus el acea elementară gospodăriă în casele Statuluĭ? și pentru ce nu a introdus-o nicĭ un ministeriŭ de maĭ nainte, deși numaĭ de la introducerea uneĭ asemenea gospodăriĭ póte în genere să fie vorba de o administrare financiară?

Respunsul este uşor de dat: la vorbă se pricep mulţĭ, la trébă însĕ s'aŭ priceput puţinĭ ca ministrul de finanţe al ministeriuluĭ Catargiŭ, şi stabilitatea guvernuluĭ a înlesnit lucrarea finanţiaruluĭ.

Al doilea fapt de o evidenţă populară, şi tot-deodată o resplată pentru prudenta conducere a finanţelor nóstre, este favorabila plasare a primeĭ rente române la Paris, scăderea frapantă a dobânḑeĭ de la cifra de cămătar a împrumuturilor orientale spre o cifră care face onóre credituluĭ Românieĭ ca Stat de cultură apuseană. Credem că este aicĭ locul a întreba, cum împacă D. de Hahn aprecierile D-sale asupra administrăriĭ Statuluĭ român cu prima rentă a acestuĭ stat introdusă la bursa Franţeĭ?

Atât pentru finanţe, care tocmaĭ sunt la rĕndul lor una din explicările principale pentru stabilitatea ministeriuluĭ de la 71 încóce, adecă pentru încrederea Domnitoruluĭ şi a Corpurilor Legiuitóre în el.

Dar aci d. de Hahn contestă legitimitatea Camereĭ şi a Senatuluĭ, pretinḑênd că acelegerile nu aŭ dat un resultat adevĕrat şi că representarea constituţională a ţĕreĭ nu este adevĕrata eĭ expresiune.

Toţĭ politiciĭ cu minte ştiŭ, cât este de alunecos acest teren de contestare. Tot-deauna ceĭ învinşĭ în alegerĭ, ceĭ remaşĭ în minoritate, sunt plecaţĭ aş'ĭ închipui, că majoritatea victoriósă în contra lor nu este expresia ţereĭ. Dar totdeauna, unde a fost maturitate politică, asemenea aplecări aŭ trebuit să se ascunḑă dacă nu voiaŭ a periclita existenţa legală a statuluĭ. Precum în procesurile private *res judicata pro veritate habetur* şi fără acest princip nicĭ nu ar exista justiţie, tot aşa în politica generală Camera constituită este adeverata espresie a ţĕreĭ pentru timpul constituiriĭ eĭ şi fără acest principiŭ nicĭ nu ar exista stat constituţional. In deosebi în alegerile de deputaţĭ şi senatorĭ făcute sub ministeriul L. Catargi, atât în cele de la 1871 cât şi în cele din urmă de la 1875, s'aŭ păzit tóte prescrierile

Costituțiuneĭ, așa numitele paladiurĭ ale libertățiĭ. Listele electorale s'aŭ alcătuit de primăriĭ; cine n'a fost mulțumit de primăriĭ, a putut apela la tribunale; cine le-a credut pe acestea influențate, a putut recurge la Curtea de Casațiune, care fiind inamovibilă a fost tot-deauna în afară de influința guvernelor. După liste electorale ast-fel alcătuite s'aŭ ales deputațiĭ și senatoriĭ. Tóte libertățile publice ale Constituțiuniĭ aŭ fost respectate. Nicĭ o întrunire publică electorală nu a fost oprită, nicĭ un jurnal nu a fost împedecat de a spune ce a voit, de a insulta guvernul și de a 'șĭ recomenda candidațiĭ seĭ. Sub asemenea auspiciĭ legale au eșit din urnele electorale senatoriĭ și deputațiĭ de la 1871 încoace.

Și cu tóte aceste eĭ nu sunt adevĕrata expresie a țĕreĭ? Dar dacă nicĭ prin primăriĭ, nicĭ prin tribunale, nicĭ prin curtea de Casațiune, nicĭ prin presa liberă, nicĭ prin libere întrunirĭ nu s'a putut dobêndi adevĕrata expresie a țĕreĭ, se va putea ea óre dobêndi prin articolul d-luĭ Erdmann de Hahn din *„Prager Politik?“*

Să fim cel puțin consecuențĭ în deducțiunile nóstre. Dacă ceea ce pretinde d. de Hahn și împreună cu D-sa mica parte a oposițiuniĭ nóstre sistematice, este adevĕrat, atuncĭ conclusiunea neapărată este acésta: Constituțiunea elaborată la 1866 trebue resturnată, fie prin reforma eĭ legală, fie prin lovitură de stat; căcĭ ea s'a dovedit incapabilă de a produce saŭ a menținea un sistem adevĕrat representativ.

Dar presupuind că ar fi așa, vrea d. de Hahn să impute Principeluĭ Carol, pentru ce nu a lovit el Constituțiunea pe care a jurat-o la 1866? saŭ să acuse ministerul L. Catargi, pentru ce nu a rupt el pactul fondamental al Statuluĭ? Schimbarea Constituțiuniĭ, dacă va fi vre-o dată la ordinea dileĭ, va trebui să se îndeplinéscă prin o lucrare pacĭnică de jos în sus, ear nu prin apel la violența de sus în jos. Pe cătă vreme însă trăim sub regimul Constituțiuniĭ de astă-dĭ, ministeriul L. Catargi a funcționat și funcționază în mod regulat, posiția luĭ constituțională e corectă.

Insă d. de Hahn maĭ atinge şi altă coardă. D-sa găseşte, că administraţia *en détail* a acestuĭ ministeriŭ este rea, şi citédă drept dovadă numele unuĭ prefect, numele unuĭ inspector de drum de fer şi numele unuĭ delapidator de banĭ publicĭ, care după D-sa nu este destul de energic urmărit de justiţe. A intra pe acest teren de discuţie cu D-sa, ne-ar părea prea puţin serios, fiind că n'ar aduce nicĭ un folos în lămurirea discuţiuniĭ. Căcĭ presupuind că am fi dovedit de falsă afirmarea D-sale asupra acelor treĭ casurĭ, saŭ presupuind că din contră afirmarea D-sale asupra acelor treĭ casurĭ s'ar fi dovedit de adevĕrată, ce póte proba acésta în privinţa administraţieĭ unuĭ Stat întreg cu tótă suma colosală de casurĭ isolate a le eĭ? Că într'o asemenea administrare lucrărĭ bune şi lucrărĭ rele sunt tot-deauna amestecate, se înţelege de la sine, şi întrebarea nu este daca sunt şi casurĭ rele isolate (căcĭ de aceste sunt, şi sunt inevitabile în orĭ ce stat), ci întrebarea este, dacă majoritatea casurilor este bună, şi dacă e sănătósă direcţia principală a fie căreĭ ramurĭ de administraţie. Pentru a da însă un respuns la acéstă întrebare, se cere un alt-fel de studiŭ decăt acela al unuĭ articol de jurnale şi póte un alt-fel de om decăt d. Erdmann de Hahn. De alt mintrelea este o procedere regulată a foilor de opositiune sistematică de a releva căte-va chestiĭ isolate, şi de a condamna apoĭ tótă administraţia guvernuluĭ în urma criticeĭ a uneĭ părţĭ neînsemnătóre a eĭ. Procederea este de mult cunoscută, însă e prea eftină pentru a merita să fie luată în serios.

Adevĕratul inventariŭ al faptelor ministeriuluĭ L. Catargi nu póte fi de căt practic şi complect, şi cine vrea să 'l cunóscă, trebue să studieze cu deamănuntul decretele şi raporturile ministerielor, precum şi desbaterile corpurilor legiuitóre. Se va vedea atuncĭ, ce s'a făcut şi căt s'a făcut sub ministeriul L. Catargi în fie-care resort al administrăriĭ publice.

O altă întrebare însă este, dacă ministeriul L. Catargi a făcut destul în timpul funcţionăriĭ luĭ? Dacă aceleaşĭ întreprinderĭ bune nu se puteaŭ realisa maĭ iute şi maĭ nemerit? Dacă

nu se puteaŭ stîrpi maĭ multe rele? Dacă în gruparea politică a ómenilor publicĭ din România nu s'ar găsi un alt ministeriŭ, care se corespundă maĭ bine trebuinţelor reale ale ţěreĭ?

Această întrebare într'un stat constituţional este tot-deauna deschisă. Respunsul eĭ însă nu se póte da de cel d'intêi venit, ci se póte da numaĭ de organele statuluĭ constituite pentru acésta. Sigur este, că în ḑioa, în care respunsul acelor organe nu ar maĭ fi favorabil ministeriuluĭ L. Catargi, acest ministeriŭ va abdica şi va lăsa continuarea lucrăriĭ începute altor persóne, care să se bucure de încrederea Domnitoruluĭ şi a Corpurilor Legiuitóre.

Totul este numaĭ, ca acéstă schimbare să se petrécă în mod legal, în sînul a însuşĭ acelor înalte organe ale statuluĭ. De la acéstă legalitate atêrnă valórea, atêrnă póte chiar existenţa ţěreĭ constituite.

Aceste aveam să le ḑicem ca întîmpinare la articolul D-luĭ Erdmann de Hahn din „*Prager Politik*.“ D-sa îşĭ termină lucrarea prin dorinţa de a se lua în consideraţiune: „Avertismentele ce le dă un bărbat leal.“ Dacă D. Erdmann de Hahn este în adevěr un bărbat leal, atuncĭ va lua şi D-sa în considerare aceste observărĭ moderate la avertismentele D-sale maĭ puţin moderate.

Dar dacă subt numele D-luĭ Erdmann de Hahn s'ar ascunde alte persóne, dacă s'ar ascunde póte Românĭ, s'ar ascunde póte chiar vre unul saŭ altul din fostiĭ ministriĭ de la 1870 şi 71, care sunt singuriĭ lăudaţĭ în articolul D-luĭ de Hahn, atuncĭ am da unor bărbaţĭ, care aruncă insinuărĭ în contra Prinţuluĭ şi guvernuluĭ Ţěriĭ lor prin foĭ străine, un alt epitet de cât epitetul de leal. Atuncĭ însă şi discuţia ar trebui să înceteze. Căcĭ orĭ ce discuţie presupune buna credinţă şi un scop comun, spre care ţintesce, şi care nu póte fi altul de cât sincera aflare a adevěruluĭ.

(5576)